ECONOMISCH BELANG VAN DE ZEEHAVENS

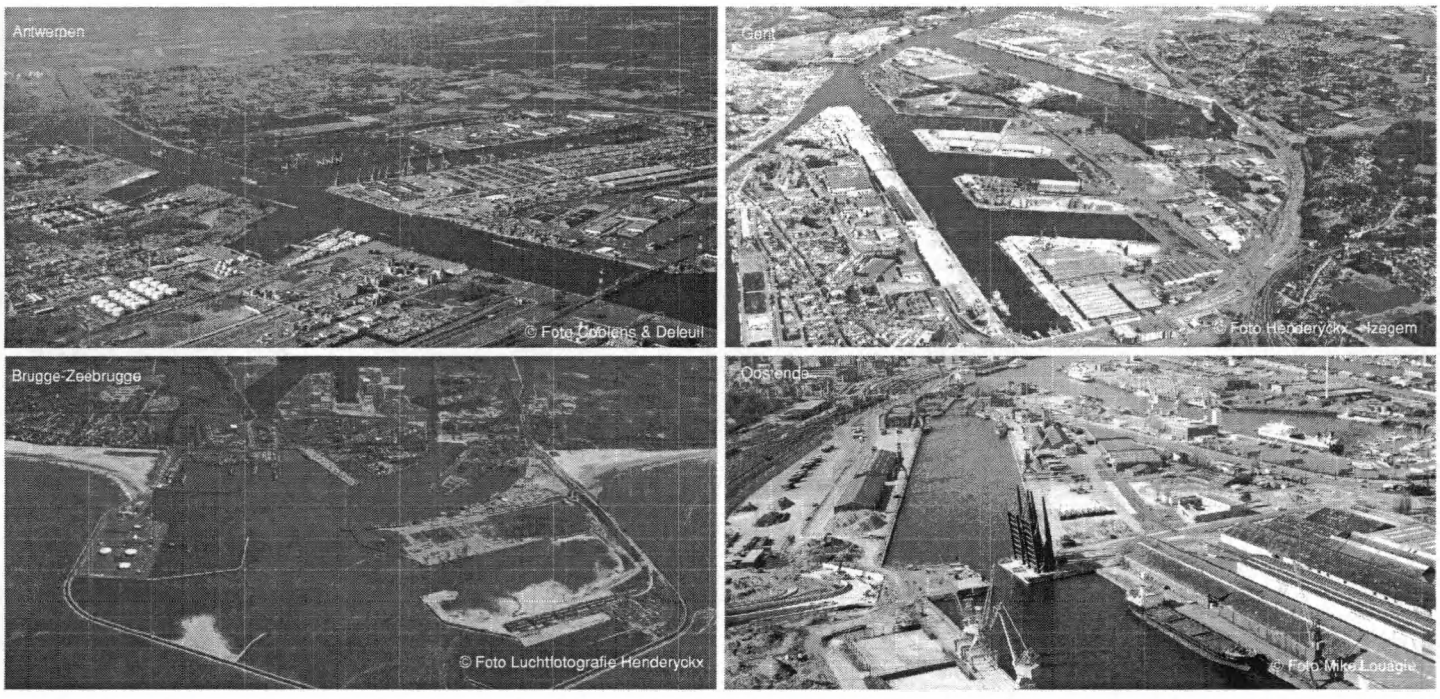

Methodologie

Nationale Bank van België

1. OPZET VAN HET ONDERZOEK

Met de publicatie van haar rapporten over het economisch belang van de havens van Antwerpen, Gent, Brugge-Zeebrugge en Oostende tracht de Nationale Bank van België op een wetenschappelijk verantwoorde wijze de bijdrage te bepalen die de vier Vlaamse zeehavens leveren tot de nationale economie.

Hierbij stellen zich twee fundamentele vragen:

- Hoe worden de havenzones geografisch afgebakend?
- Aan de hand van welke parameters kan dit economisch belang het best geraamd worden?

Macro-economische statistieken bieden niet de mogelijkheid om de gegevens van één enkele haven te bekomen. Vandaar dat geopteerd wordt voor een casuïstische benadering. Zo worden voor elke zeehaven de individuele gegevens van alle havengebonden instellingen en bedrijven, zowel uit de particuliere als uit de openbare sector, opgeteld. Door optelling van al deze individuele gegevens worden de economische grootheden zelf bekomen.

Op deze wijze wordt het economisch belang van een haven bepaald aan de hand van de maritieme, industriële en overheidsactiviteiten en wordt dit uitgedrukt in termen van toegevoegde waarde, tewerkstelling, investeringen en bijdrage aan de Schatkist.

De precieze definities van de activiteiten die de Nationale Bank van België opneemt in haar havenstudies zijn het resultaat van besprekingen tussen de Bank en de Vlaamse Havencommissie. Op deze wijze zijn de respectieve studies volledig vergelijkbaar en is de Vlaamse Havencommissie in staat om gefundeerde globalisaties ervan op te maken.

Bij de opname van bedrijven wordt uitgegaan van twee criteria. Een eerste, geografisch, criterium bakent het havengebied voor elke zeehaven af. Onder havengebied of havenzone wordt dan ook het gebied verstaan zoals gedefinieerd in het KB van 02.02.93 tot vaststelling van de lijst van de havens en hun aanhorigheden overgedragen van de Staat aan het Vlaamse Gewest (B.S. 04.03.93).

Daarnaast wordt tevens een tweede, functioneel criterium toegepast. Daarbij wordt gezocht naar bedrijven met duidelijke maritieme activiteiten, en diensten en toelevering die daar rechtstreeks verband mee houden. Deze ondernemingen vallen echter niet noodzakelijk binnen de geografisch afgebakende havenzone, maar kunnen ook daarbuiten gelegen zijn.

2. METHODOLOGIE

2.1 ALGEMEEN

Voor het bepalen van de toegevoegde waarde, tewerkstelling, investeringen en bijdrage aan de Schatkist van de Vlaamse zeehavens werd fundamenteel dezelfde werkwijze gevolgd als in de vorige rapporten, m.a.w. de optelling werd gemaakt van gegevens uit jaarrekeningen van privé-bedrijven en gegevens verstrekt door diverse overheidsinstanties.

De resultaten voor de jaren 1990 tot 2000 kunnen evenwel verschillen van deze vermeld in het vorige rapport. Ondanks zo diepgaand mogelijk onderzoek dienen immers steeds verbeteringen te worden aangebracht, voornamelijk daar waar door aanvullende informatie ramingen kunnen vervangen worden door correctere cijfers. In alle gevallen worden deze verbeterde cijfers doorgetrokken naar het verleden, zodat de gegevens van de diverse jaren onderling vergelijkbaar blijven.

Voor de verschillen kunnen vier grote redenen worden aangehaald.

- Vooreerst wordt vanuit een doorgedreven analyse van het havengebeuren geregeld een aantal – meestal kleine – bedrijven gedetecteerd die rechtstreeks bij dit gebeuren betrokken zijn en vroeger niet werden opgenomen. In zoverre zij reeds vroeger bestonden werden zij bijgevolg niet alleen verwerkt in de cijfers van 2000 maar ook in die van de jaren daarvoor.

- Van een aantal ondernemingen, waarvan bij het verschijnen van de studie de jaarrekening over het laatst beschouwde jaar nog niet beschikbaar is, worden de gegevens van het voorafgaande jaar hernomen. Dit gebeurt echter niet voor de investeringen, aangezien de geïnvesteerde bedragen door een onderneming van jaar tot jaar aanzienlijk kunnen verschillen. In een volgend rapport worden de werkelijke cijfers van deze ondernemingen voor het betrokken jaar opgenomen.

- Nieuw opgerichte bedrijven leggen vaak zeer laat hun eerste jaarrekening neer en/of vertonen een boekjaar van meer dan 12 maanden. Dergelijke bedrijven komen bijgevolg nog niet voor in de cijfers en worden pas in een volgende editie opgenomen.

- Verder komen steeds nieuwe of verbeterde gegevens beschikbaar van ondernemingen die activiteiten uitoefenen die slechts gedeeltelijk met één of meer bepaalde havens te maken hebben en waarop dus een verdeelsleutel moet worden toegepast. Voor de verschillende berekende grootheden (toegevoegde waarde, tewerkstelling en investeringen) worden de bedrijven met meerdere vestigingen dan ook aangeschreven met de vraag de correcte percentages mee te delen. De aldus bekomen verdeelsleutels worden op de individuele resultaten van de betrokken ondernemingen toegepast.

De belangrijkste beperkingen van de vier havenstudies kunnen als volgt omschreven worden:

- Enkel de rechtstreekse effecten van de activiteiten die in het havengebied worden uitgeoefend, worden in aanmerking genomen. De indirecte toegevoegde waarde en tewerkstelling, gecreëerd bij toeleveringsbedrijven, producenten van investeringsgoederen, transportbedrijven gevestigd buiten het havengebied, financiële instellingen, enz... maken dat de

werkelijke impact op de nationale economie veel ruimer is.

- Het niet opnemen van kleinere ondernemingen en zelfstandigen die niet aan de neerleggingsverplichting van jaarrekeningen zijn onderworpen, zorgt voor een onderschatting.

- Ook het belang van de overheid wordt onderschat doordat alleen specifiek havengebonden overheidsfuncties in rekening worden gebracht. De algemene overheidstaken zoals onderwijs, rechtspraak en organisatie van de verkeersinfrastructuur worden niet of slechts partieel (havenbrandweer, havenpolitie, ...) verrekend. Deze openbare dienstverleningen zijn nochtans essentieel voor de goede werking van een zeehaven.

2.2 GEOGRAFISCHE AFBAKENING HAVENZONES

De sector "Haven" wordt in deze studie casuïstisch gedefinieerd, d.w.z. dat alle rechtstreeks bij het havengebeuren betrokken bedrijven en overheidsinstellingen die voldoen aan de criteria worden opgesomd en dat vervolgens voor elk van hen de toegevoegde waarde, tewerkstelling en investeringen worden geraamd. Door optelling van al deze individuele gegevens worden tenslotte de economische grootheden zelf bekomen.

Bij de opname van bedrijven wordt uitgegaan van twee criteria. Het eerste is het geografisch criterium en bakent het havengebied voor elke zeehaven af. Onder havengebied of havenzone wordt dan ook het gebied verstaan zoals gedefinieerd in het KB van 02.02.93 tot vaststelling van de lijst van de havens en hun aanhorigheden overgedragen van de Staat aan het Vlaamse Gewest (B.S. 04.03.93). Het tweede criterium is een functioneel criterium en geldt specifiek voor de dienstensector (zie punt 2.3).

De afzonderlijke deelrapporten met de resultaten per haven bevatten tevens een gedetailleerde omschrijving en kaart van de betrokken havenzones.

2.3 BESTANDDELEN

De selectie en opname van een onderneming in een bepaalde sector gebeurt aan de hand van verschillende factoren zoals de NACE-BEL code[1] die toegekend werd aan het bedrijf. Deze informatie wordt, waar nodig, verbeterd met inlichtingen bekomen uit o.a. de jaarboeken over de vier zeehavens die verspreid worden door uitgeverij De Lloyd en publicaties van diverse beroepsverenigingen.

De studie onderscheidt :

- diensten
- industrie
- openbare sector

Diensten

In deze groep worden onderscheiden :

- scheepsagenten en expediteurs (incl. distributiebedrijven)[2]
- goederenbehandelaars (stouwerijen, naties, terminaloperators, ...)
- zeevaart- en binnenvaartrederijen
- wegvervoerbedrijven (met maatschappelijke zetel in de haven)
- overige diensten zoals kuipers en schoorders, bergingsbedrijven, reinigings- en ontsmettingsfirma's, sleepbedrijven, gespecialiseerde laboratoria en controle-

[1] Cijfercode die de hoofdactiviteit weergeeft van de betrokken onderneming.

[2] Het zijn voor een groot deel de expeditiebedrijven die de aanzet hebben gegeven tot de bouw van opslagplaatsen en die de fysieke distributie voor hun rekening hebben genomen.

firma's, scheepsbevoorraders, bunkerfirma's, averijcommissarissen, classificatiekantoren, nautische e.a. experts, enz...

Voor de opname van een bedrijf in één van deze sectoren wordt een functioneel criterium gehanteerd, d.w.z. maritieme transport- en overslagactiviteiten en diensten en toelevering die daar rechtstreeks verband mee houden. Wat de goederenbehandelaars en wegvervoerbedrijven betreft, geldt eveneens een geografisch criterium: zij moeten effectief gelegen zijn in het havengebied.

Een strikt geografische afbakening is echter niet overal toepasbaar, vermits zeer veel scheepsagenten, expediteurs, rederijen en overige dienstenverstrekkers, wier activiteiten duidelijk havengebonden zijn, niet in de havenzone gevestigd zijn. Dergelijke ondernemingen worden ook opgenomen indien zij elders in de stad[1] gesitueerd zijn. Omgekeerd worden tenslotte bedrijven, gelegen binnen het havengebied maar niet werkzaam in de maritieme sector (bv. horeca, niet-maritieme groothandel, ...), niet weerhouden.

Industrie

In deze rubriek worden alle industriële bedrijven opgenomen die gevestigd zijn in de havenzone. Hier geldt dus een strikt geografisch criterium, ongeacht het feit of de onderneming in kwestie al dan niet een maritieme gebondenheid heeft.

De volgende rubrieken worden onderscheiden :

- energie
- petroleumindustrie
- chemische nijverheid
- scheepsbouw en -herstelling
- automobielnijverheid
- elektronica
- metaalverwerkende nijverheid
- visserij
- voedingsnijverheid
- andere industrie

Niet al deze activiteiten vinden plaats in de vier zeehavens. Vandaar dat ook in de tabellen van de vier deelrapporten bepaalde sectoren niet vermeld worden wegens niet relevant.

Openbare sector

De volgende overheidsdiensten zijn bij het havengebeuren betrokken :

Federale, gewestelijke, provinciale en stedelijke overheid[2] :

- Ministerie van Financiën (Douane en Accijnzen)
- Pool van Zeelieden ter Koopvaardij (administratie)
- Administratie Waterwegen en Zeewezen
- Dienst voor Regeling der Binnenvaart
- Dienst voor Scheepvaartcontrole
- Metrologische Dienst (IJkwezen)
- V.D.A.B. (aanwerving havenarbeiders)
- Ministerie van Volksgezondheid (Gezondheidsinspectie van de Haven en Instituut voor Veterinaire Keuring)
- Rijkswacht (Havenbrigade)
- Scheepvaartpolitie
- Havencentrum Lillo (Antwerpen)
- Centrum voor Maritieme Opleidingen (Zeebrugge)
- Ministerie van Landbouw (departement Zeevisserij)
- Beheers- en exploitatieteam Schelderadar
- Marine
- Havenbrandweer

NMBS (wat het goederenverkeer betreft)

Gemeentelijk Havenbedrijf

[1] Het grondgebied van respectievelijk Antwerpen, Gent, Brugge (incl. Zeebrugge) en Oostende

[2] De opgesomde overheidsdiensten hebben niet noodzakelijk activiteiten in elke zeehaven. De lijst bevat aldus een aantal instellingen die slechts bij één welbepaalde haven betrokken zijn.

2.4 DEFINITIE GROOTHEDEN

2.4.1 TOEGEVOEGDE WAARDE

Particuliere sector

De toegevoegde waarde bestaat uit de onderstaande bestanddelen, berekend door optelling van de volgende rubrieken uit de jaarrekening :

• personeelskosten :	rubriek 62	(bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen)
	rubriek 617	(kosten voor de onderneming m.b.t. uitzendkrachten en ter beschikking van de onderneming gestelde personen) (zie ook punt 2.4.2)
• afschrijvingen :	rubriek 630	(afschrijvingen en waardeverminderingen op oprichtingskosten, immateriële en materiële vaste activa)
	rubriek 631/4	(waardeverminderingen)
	rubriek 635/7	(voorzieningen voor risico's en kosten)
• andere kosten :	rubriek 640/8	(andere bedrijfskosten), minus rubriek 649 (als herstructureringskosten geactiveerde bedrijfskosten)
• bedrijfsresultaat :	rubriek 70/64	(bedrijfswinst) of 64/70 (bedrijfsverlies, in min)
• exploitatiesubsidies :	rubriek 740 (in min)	

Openbare sector

De toegevoegde waarde wordt berekend als de som van :

- de personeelskosten van de overheid
- een toeslagpercentage

De personeelskosten worden door de betrokken diensten medegedeeld. Hierop werd in het verleden een toeslag voor huur en afschrijvingen berekend die gelijk was aan de verhouding van het nationale totaal van deze laatste twee posten t.o.v. de totale bezoldigingen en pensioenen betaald door de overheid.

Aangezien deze gegevens niet meer gedetailleerd beschikbaar zijn via de nationale rekeningen, werd de berekeningswijze voor de toegevoegde waarde van de openbare sector licht gewijzigd. Bij de personeelskosten wordt een toeslag geteld berekend op basis van de verhouding van de nationale bruto toegevoegde waarde van de overheid over de totale beloning van de werknemers betaald door de overheid. Deze berekeningswijze werd retro-actief toegepast op de cijfers vanaf 1990.

Voor de gemeentelijke autonome havenbedrijven[1] wordt een uitzondering gemaakt op deze berekeningswijze. De toegevoegde waarde wordt hier bepaald op basis van de jaarrekening, op dezelfde wijze als voor de particuliere sector.

[1] Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen, Gemeentelijk Autonoom Bedrijf Gent, Maatschappij der Brugse Zeevaartinrichtingen, Autonoom Gemeentebedrijf Haven Oostende

2.4.2 TEWERKSTELLING

Particuliere sector

Tot en met het boekjaar 1995 werden de tewerkstellingscijfers van de particuliere sector bekomen door optelling van het gemiddeld personeelsbestand vermeld in de jaarrekeningen onder rubriek 9090. Met ingang van het boekjaar 1996 is deze rubriek afgeschaft en vervangen door de rubriek "Werknemers ingeschreven in het personeelsregister", volgens 2 invalshoeken:

- totaal aantal op de afsluitdatum (rubriek 9086);
- gemiddeld personeelsbestand berekend in voltijdse equivalenten (rubriek 9087).

Hoewel zowel de oude rubriek 9090 als de nieuwe 9087 betrekking hebben op gemiddelden, is de berekeningswijze evenwel niet dezelfde en ligt het cijfer, bekomen op basis van rubriek 9090, tussen dat volgens rubrieken 9086 en 9087 in. Rubriek 9087 wordt als meest aansluitend beschouwd bij de vroegere tewerkstellingsopgave en wordt dan ook in de tabellen gebruikt.

De vergelijking tussen 1995 en volgende jaren wordt echter nog door andere factoren bemoeilijkt. Zo komen de bestuurders, zaakvoerders en werkende vennoten zonder arbeidsovereenkomst niet langer voor in de rubriek "werknemers ingeschreven in het personeelsregister". In kleine ondernemingen kan dit wegvallen significante procentuele dalingen in de tewerkstellingscijfers met zich meebrengen. De corresponderende salarissen en pensioenen zijn eveneens verdwenen uit de personeelskosten en derhalve uit de toegevoegde waarde; zij zijn nu geboekt als intermediaire aankopen onder de rubriek "diensten en diverse goederen".

Ook de uitzendkrachten en de ter beschikking van de onderneming gestelde personen zijn niet opgenomen bij de werknemers ingeschreven in het personeelsregister. Zij komen evenwel voor in een aparte rubriek 9096 en 9097 in de jaarrekening (resp. totaal aantal op de afsluitdatum en gemiddeld aantal berekend in voltijdse equivalenten). De hierop betrekking hebbende personeelskosten zijn eveneens vervat in een aparte rubriek (617).

De ter beschikking gestelde personen betreffen in deze studie bijna uitsluitend havenarbeiders. Deze havenarbeiders figureren ook in het personeelsbestand van hun werkgever, CEPA[1]. Teneinde de havenarbeiders zo juist mogelijk te kunnen onderbrengen in de sector waar ze werkzaam zijn, werd ervoor geopteerd rubrieken 9097 en 617 te incorporeren in de cijfers van de onderneming die beroep doet op havenarbeid en bij CEPA enkel melding te maken van het eigen administratieve personeel. Dezelfde werkwijze wordt toegepast voor de havenarbeiders tewerkgesteld in de andere zeehavens en respectievelijk onder het personeelsbestand van CEPG[2], CEWEZ[3] en CEWO[4] vallen.

Samengevat kan gesteld worden dat de tewerkstelling in de particuliere havensector is gedefinieerd als de som van de rubrieken 9087 en 9097 (gemiddelden in voltijdse equivalenten), met als corresponderende personeelskost (en samenstellend deel van de toegevoegde waarde) de rubrieken 62 en 617[5].

In ieder geval zorgen de methodologische wijzigingen m.b.t. het personeelsbestand in de jaarrekeningen ervoor dat 1996 een breuk-

---

1 CEPA: Centrale der Werkgevers aan de Haven van Antwerpen

2 CEPG: Centrale der Werkgevers aan de Haven van Gent

3 CEWEZ:Centrale der Werkgevers aan de Haven van Zeebrugge

4 CEWO: Centrale der Werkgevers aan de Haven van Oostende

5 De zeelieden behorend tot de Pool van Zeelieden ter Koopvaardij blijven buiten de tewerkstellingscijfers, in zover ze niet reeds zijn opgenomen in het personeelsbestand van de rederijen.

jaar is en dat wijzigingen in de tewerkstelling tussen 1995 en 1996 met de grootste omzichtigheid moeten geïnterpreteerd worden.

Openbare sector

De tewerkstellingscijfers worden medegedeeld door de diverse betrokken instanties.

2.4.3 INVESTERINGEN

Particuliere sector

De investeringsbedragen worden bekomen uit rubriek 8169 uit de jaarrekening (aanschaffingen met inbegrip van de geproduceerde vaste activa). Het betreft dus enkel nieuwe investeringen in materiële vaste activa. Aan de hand van rubriek 8299 (afschrijvingen en waardeverminderingen op materiële vaste activa, verworven van derden) wordt tevens een correctie gemaakt voor activa verworven van derden.

Openbare sector

De investeringscijfers worden bekomen van de diverse betrokken diensten en instellingen.

2.4.4 BIJDRAGE AAN DE SCHATKIST

De bijdrage aan de Schatkist (incl. lokale overheden) en de sociale zekerheid die door de activiteiten in de vier zeehavens gegenereerd worden, kunnen slechts bij benadering vastgesteld worden.

Deze schatting komt tot stand door de berekening van een aantal bestanddelen die rechtstreeks uit de jaarrekeningen van de betrokken ondernemingen voortkomen.

Het gaat hierbij om de vennootschapsbelasting, de roerende voorheffing, het saldo van de verschuldigde BTW en de andere bedrijfskosten, die voor het overgrote deel bestaan uit diverse heffingen. Vermits de roerende voorheffing en de BTW niet voorkomen in de verkorte jaarrekeningschema's wordt voor deze laatsten de verhouding toegepast tussen de roerende voorheffing en de uit te keren winst en tussen het BTW-saldo en de toegevoegde waarde, geldig voor de volledige schema's.

2.5 HAVENGEBONDEN ONDERWERPEN

Elke zeehaven heeft haar eigen structuur en heeft haar specifieke ruimtelijke kenmerken. Vandaar dat in de verschillende havenstudies bepaalde onderwerpen nader worden toegelicht.

2.5.1 HAVEN VAN ANTWERPEN

Het grootste deel van de activiteiten in de Antwerpse haven vindt plaats op de Rechterschelde-oever. Toch moet vastgesteld worden dat, onder andere door gebrek aan ruimte op Rechteroever, de activiteiten op Linkeroever jaar na jaar toenemen. Vandaar dat in het rapport van de haven van Antwerpen de globale cijfers voor de hele haven verder uitgesplitst worden en toegekend worden aan de Rechter- of de Linkeroever. Daarnaast bevat het rapport over de Antwerpse haven tevens een beknopte analyse van de sociale balansen neergelegd door de bedrijven opgenomen in de studie. Tot slot worden een aantal financieel-economische ratio's nader toegelicht.

2.5.1.1 RESULTATEN VAN LINKER- EN RECHTEROEVER

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de activiteiten uitgeoefend op Linkeroever, op Rechteroever binnen het havengebied en op Rechteroever buiten het eigenlijke havengebied (bv. scheepsagentuur of administratieve zetel gevestigd in de binnenstad).

De cijfers vermeld in deze studie vormen dan ook slechts een raming van de verdeling van de resultaten tussen Linker- en Rechteroever en dienen bijgevolg met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Om de opsplitsing zo goed mogelijk te benaderen werd het bestand ondernemingen opgesplitst over het havengebied Linkeroever, havengebied Rechteroever en tenslotte die activiteiten die weliswaar havengebonden zijn, maar buiten het eigenlijke havengebied uitgeoefend worden (quasi volledig Rechteroever). Het havengebied Linkeroever omvat de gemeenten Beveren en Zwijndrecht.

Aan de bedrijven die activiteiten uitoefenen in meer dan één van deze gebieden werd een verdeelsleutel gevraagd. Indien deze niet beschikbaar was, werd voor de raming van de andere parameters uitgegaan van de tewerkstelling, die in de meeste gevallen wel via andere bronnen kon bekomen worden. Hierbij dient opgemerkt dat de tewerkstelling wel als maatstaf kan gebruikt worden voor de verdeling van de toegevoegde waarde. Voor de investeringen is dit minder evident. Daarnaast bevinden de administratieve centra van veel havenbedrijven zich in de Antwerpse binnenstad en rekenen veel bedrijven dit tot het havengebied Rechteroever. Hierdoor is het aandeel van dit Rechteroevergebied waarschijnlijk overschat.

2.5.1.2 SOCIALE BALANSEN

In de studie wordt tevens de som gemaakt van een aantal rubrieken uit de sociale balans. Het betreft alle sociale balansen van de in de studie opgenomen bedrijven in zover ze beschikbaar zijn en in zover de rubrieken in kwestie op de balans zijn ingevuld. Bovendien zijn de gegevens voor 2000 nog onvolledig, zodat vergelijkingen in absolute cijfers tussen 1999en 2000 niet kunnen gemaakt worden.

Verder hebben de gegevens betrekking op de ondernemingen als geheel en niet enkel op het gedeelte van de havenverrichtingen, vermits de gekende verdeelsleutels voor de toegevoegde waarde of de tewerkstelling m.b.t. de activiteiten in het havengebied niet zomaar kunnen worden toegepast op de rubrieken uit de sociale balans.

Tot slot werden de data m.b.t. CEPA uit de tabellen verwijderd teneinde dubbeltellingen te vermijden. De havenarbeiders komen immers zowel voor bij CEPA als werknemers ingeschreven in het personeelsregister als bij de bedrijven die er beroep op doen en dit als ter beschikking van de onderneming gestelde personen.

Om de resultaten van de haven van Antwerpen te kunnen vergelijken met het totaal van de Belgische ondernemingen, wordt er bij de nationale resultaten geen rekening gehouden met ondernemingen die enkel een sociale balans moeten neerleggen. Tot deze bijzondere categorie van ondernemingen behoren onder andere ziekenhuizen, bepaalde vzw's en ondernemingen naar buitenlands recht die in België een bijkantoor hebben.

De volgende rubrieken zijn opgenomen :

- Werknemers ingeschreven in het personeelsregister - gemiddeld aantal tijdens het boekjaar
  - *1001* *voltijds*
  - *1002* *deeltijds*
  - *1003* *totaal in voltijdse equivalenten*

- Werknemers ingeschreven in het personeelsregister - aantal op de afsluitingsdatum van het boekjaar
  - *1051* *voltijds*
  - *1052* *deeltijds*
  - *1053* *totaal in voltijdse equivalenten*
  - *1203* *totaal in voltijdse equivalenten – mannen*
  - *1213* *totaal in voltijdse equivalenten – vrouwen*
  - *1343* *totaal in voltijdse equivalenten – bedienden*
  - *1323* *totaal in voltijdse equivalenten – arbeiders*

- Uitzendkrachten en ter beschikking van de onderneming gestelde personen
  - *1501* *uitzendkrachten - gemiddeld aantal (*)*
  - *1502* *ter beschikking van de onderneming gestelde personen - gemiddeld aantal (*)*

- Personeelsverloop tijdens het boekjaar – ingetreden
  - *2053* *aantal werknemers tijdens het boekjaar in het personeelsregister ingeschreven, in voltijdse equivalenten*
  - *2103* *idem, met een overeenkomst voor onbepaalde tijd (*)*
  - *2203* *idem, mannen - lager onderwijs (*)*
  - *2213* *idem, mannen - secundair onderwijs (*)*
  - *2223* *idem, mannen - hoger niet-universitair onderwijs (*)*
  - *2233* *idem, mannen - universitair onderwijs (*)*
  - *2303* *idem, vrouwen - lager onderwijs (*)*
  - *2313* *idem, vrouwen - secundair onderwijs (*)*
  - *2323* *idem, vrouwen - hoger niet-universitair onderwijs (*)*
  - *2333* *idem, vrouwen - universitair onderwijs (*)*

- Personeelsverloop tijdens het boekjaar – uitgetreden
  - *3053* *aantal in het personeelsregister ingeschreven werknemers van wie de arbeidsovereenkomst tijdens het boekjaar een einde nam, in voltijdse equivalenten*
  - *3103* *idem, met een overeenkomst voor onbepaalde tijd (*)*

De met een * aangeduide rubrieken komen niet voor in de sociale balansen van ondernemingen met een verkort jaarrekeningenschema.

2.5.1.3 FINANCIEEL-ECONOMISCHE RATIO'S

De economische en financiële toestand van een onderneming wordt meestal beoordeeld aan de hand van een aantal financiële ratio's die bepaalde rubrieken uit de balans en de resultatenrekening onderling relateren en aldus een zicht geven op haar gezondheid. Ratio-analyse maakt het mogelijk bedrijven of bedrijfstakken onderling en in de tijd met elkaar te vergelijken. Ze neemt een cruciale plaats in bij de kredietanalyse of bij het nemen van een investeringsbeslissing[1].

Op basis van de jaarrekeninggegevens worden de volgende ratio's berekend :

- ***nettorendabiliteit van het eigen vermogen na belasting*** : rubriek 70/67 (winst van het boekjaar) of 67/70 (verlies van het boekjaar) gedeeld door rubriek 10/15 (eigen vermogen).

- ***liquiditeit in ruime zin*** : de som van de rubrieken 3 (voorraden en bestellingen in uitvoering), 40/41 (vorderingen op ten hoogste één jaar), 50/53 (geldbeleggingen), 54/58 (liquide middelen) en 490/1 (overlopende rekeningen van het actief), gedeeld door de som van de rubrieken 42/48 (schulden op ten hoogste één jaar) en 492/3 (overlopende rekeningen van het passief).

- ***solvabiliteit*** : rubriek 10/15 (eigen vermogen) gedeeld door rubriek 10/49 (totaal der passiva).

De nettorendabiliteit van het eigen vermogen na belasting geeft het verband weer tussen het ondernemingsresultaat en het ingezette eigen vermogen en is als dusdanig een indicatie van de opbrengst van de ingezette middelen.

Het nettoresultaat dat de onderneming boekt na de betaling van alle bedrijfs-, financiële en uitzonderlijke kosten en belastingen is in principe ter beschikking van de aandeelhouders of de vennoten. Het nettoresultaat van het boekjaar wordt vergeleken met het eigen vermogen, op voorwaarde echter dat dit eigen vermogen positief is. De berekening van deze ratio heeft in het tegengestelde geval geen zin : voor een onderneming die bovendien een negatief nettoresultaat zou hebben zou immers tot een positief rendement besloten worden.

De liquiditeitsratio en de solvabiliteitsratio hebben betrekking op de financiële structuur van een onderneming.

De liquiditeit geeft de mate aan waarin de onderneming haar schulden op korte termijn kan voldoen en is een belangrijke indicator van haar kredietwaardigheid. De liquiditeitsratio laat toe na te gaan in welke mate een onderneming haar verplichtingen op korte termijn kan nakomen door middel van haar beschikbare en gemakkelijk te realiseren activa. De liquiditeit in ruime zin geeft een eerste evaluatie van de liquiditeitsgraad van de onderneming door het totaal van de realiseerbare en beschikbare activa te vergelijken met de schulden op korte termijn. Hoe hoger de waarde van deze ratio, hoe meer activa aanwezig zijn die op korte termijn kunnen worden omgezet om de verplichtingen op korte termijn na tekomen.

De solvabiliteit geeft het aandeel van het eigen vermogen in het totale vermogen weer en meet in essentie de financiële onafhankelijkheid van een onderneming. Hoe groter de ratio, hoe minder de onderneming afhankelijk is van door derden verstrekte middelen.

Vermits de gekende verdeelsleutels voor de toegevoegde waarde of de tewerkstelling m.b.t. de activiteiten in het havengebied niet

1 Zie ook "Economisch Tijdschrift" van de Nationale Bank van België, Jaargang 6, November 2000

zomaar kunnen worden toegepast op de hierboven vermelde rubrieken uit de jaarrekening hebben deze ratio's betrekking op de ondernemingen als geheel en niet enkel op het gedeelte van de havenverrichtingen. Voor ieder boekjaar worden dan ook twee tabellen gegeven : één waarin alle bedrijven uit de studie zijn opgenomen, ongeacht het aandeel van de haven in hun cijfers, en één waarin enkel die bedrijven voorkomen waarvan minstens de helft van de toegevoegde waarde voor rekening komt van de havenactiviteiten.

2.5.2 HAVEN VAN BRUGGE-ZEEBRUGGE

Teneinde een meer verfijnd beeld te krijgen van de ontwikkeling in de havenzone van Brugge-Zeebrugge worden de grootheden 'toegevoegde waarde' en 'tewerkstelling' afzonderlijk berekend voor enerzijds de havenzone van Brugge en anderzijds deze van Zeebrugge. De afbakening gebeurt op basis van het postnummer van de verschillende maatschappelijke en/of exploitatiezetels.

2.5.3 HAVEN VAN OOSTENDE

Doordat de prestaties van RMT (Regie voor Maritiem Transport) als gevolg van haar grootte zwaar doorwegen op alle beschouwde economische grootheden worden telkens resultaten vermeld voor de totale havenzone en voor de havenzone zonder rederijen. De RMT is gestopt halfweg het jaar 1997 en niet meer opgenomen in de studie vanaf 1998.

2.6 OPMERKINGEN

- Er wordt geen rekening gehouden met een aantal handelszaken en dienstverlenende bedrijven dat wel op het grondgebied van Antwerpen, Gent, Brugge-Zeebrugge of Oostende gevestigd is en deels ook voor de betrokken haven werkt (bv. banken en verzekeringen).

- Zelfstandigen en bepaalde personenvennootschappen die niet onderworpen zijn aan de neerleggingsverplichtingen van jaarrekeningen worden niet opgenomen in het onderzoek.

- De jongste jaren doet zich hoe langer hoe meer het fenomeen voor dat bedrijven zich opsplitsen in diverse afzonderlijke vennootschappen, elk gericht op een specifieke activiteit (coördinatiecentrum, beheer van de bedrijfsgebouwen, holding, informatica, ...). In zoverre het activiteiten betreft die ook vroeger als havengebonden werden weerhouden, worden deze nieuwe vennootschappen ook in de studie opgenomen.

- In het rapport worden geregeld vergelijkingen gemaakt met de nationale economie. In voorkomende gevallen worden de bekomen resultaten uit de havenstudie vergeleken met de cijfers van de nationale economie gepubliceerd in het Economisch Tijdschrift de Nationale Bank van België of gepubliceerd door het Instituut voor de Nationale Rekeningen.

- Voor de omrekening in constante prijzen werden deflatoren berekend op gedetailleerd niveau, d.w.z. op sectorniveau. Voor elke sector uit de havenstudie werden de overeenstemmende sectoren uit de nationale rekeningen geselecteerd en, waar nodig, geaggregeerd.
  Voor elke sector op nationaal vlak werd de evolutie van de lopende prijzen vergeleken met die van de constante prijzen. De verhouding tussen beide werd gebruikt als sectorale deflator en toegepast op de bekomen resultaten uit de havenstudie. Belangrijk blijft echter dat de evoluties in constante prijzen eerder gezien moeten worden als tendenzen dan wel als exacte toe- of afnamen.

- Vanaf het boekjaar 2000 werden de studies voor de verschillende zeehavens verder geuniformiseerd. Hierdoor kwam er een herschikking van sectoren tot stand. Bij de diensten verdween de sector "In- en uitvoerbedrijven". De activiteiten van de bedrijven die tot en met het boekjaar 1999 in deze sector werden ingedeeld waren zodanig gewijzigd zodat het merendeel van deze ondernemingen opgenomen kon worden in de sector "Goederenbehandelaars". De overige bedrijven werden naargelang hun activiteit toegedeeld bij de andere dienstensectoren.

  Ook bij de industrie werd de onderlinge vergelijkbaarheid tussen de verschillende havens verbeterd. Elk rapport bevat nu dezelfde sectoren, met uitzondering van enkele die specifiek verbonden zijn aan een welbepaalde haven (cf. visserij, voedingsnijverheid en zeemacht).

  Al deze wijzigingen werden consequent naar het verleden toegepast.